

บทที่ 3

ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนไทลื้อ

3.1 ประวัติความเป็นมาของไทลื้อ

ไทลื้อ เป็นชนชาติหนึ่งใน 23 ชนชาติ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท คือ ไทลื้อ หรือ ไตลื้อ มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในแคว้นสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ทางตอนใต้ของประเทศจีน ซึ่งตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีระบุว่า ชาวไทลื้อดำรงความเป็นชนชาติมานานกว่า 2,000 ปี ซึ่งบุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2498) ได้กล่าวถึงการที่เรียกว่า “สิบสองปันนา” นั้น เป็นชื่อรวมเรียกบริเวณอาณาเขตของเมืองต่างๆ หลายหัวเมือง อันเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวไทลื้อทั้งสองฝั่งโขง มีเมืองเชียงรุ่งเป็นเมืองหลวง ใช้ระบบการปกครองเป็นระบบปันนา ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการจัดเก็บภาษีและผลประโยชน์ของรัฐ โดยแบ่งออกเป็น 12 ปันนา ประกอบด้วย ปันนาเมืองลำ ปันนามืองพง ปันนาเชียงตอง ปันนาอีจู้ ปันนาอุเหนืออุใต้ ปันนาอีอู ปันนามืองหลวง ปันนาเมืองฮาย ปันนามืองหน ปันนามืองแจ้ ปันนามืองงาด และปันนาม่อนด่าน มีเมืองสำคัญ 28 เมือง ได้แก่ เมืองเชียงรุ่ง เมืองหลวง เมืองแจ้ เมืองฮาย เมืองสูง เมืองเชียงเจิง เมืองฮุน เมืองปาน เมืองเชียงล่อ เมืองวัง เมืองงาด เมืองออน เมืองยาง เมืองสิง เมืองลา เมืองเชียงตอง เมืองฮ่า เมืองงอน เมืองหน เมืองแวน เมืองเฮม เมืองลำ เมืองบาน เมืองบ่อแฮ้ เมืองพง เมืองหย่วน เมืองอุเหนือ และเมืองอุใต้ ในแคว้นสิบสองปันนามีพระเจ้าแผ่นดินปกครอง โดยมีพญาเจิง เป็นพระเจ้าแผ่นดินของชาวไทลื้อเป็นพระองค์แรก สามารถรวบรวมชาวไทลื้อกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยให้เป็นปึกแผ่น เป็นแคว้นที่มีขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษา และศิลปวัฒนธรรมเป็นของตนเอง แคว้นสิบสองปันนาคำรงอยู่จนกระทั่งถึงสมัยเจ้าหม่อมคำลือเป็นพระเจ้าแผ่นดินองค์สุดท้าย รวมเจ้าผู้ครองแผ่นดินทั้งสิ้น 44 พระองค์ (สุชาติ ภูมิบริรักษ์, 2525: 157-160)

นอกจากชาวไทลื้อที่ประเทศจีนแล้ว ยังมีชาวไทลื้อในประเทศพม่า ซึ่งอาศัยอยู่ในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงของรัฐบาล ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า อยู่ในเขตเมืองของ บางส่วนตั้งถิ่นฐานอยู่ทางตอนเหนือ ของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตามที่ราบลุ่มแม่น้ำต่างๆ ได้แก่ ลุ่มน้ำทา ลุ่มน้ำสิงในแขวงหลวงน้ำทา ลุ่มน้ำงาวในแขวงบ่อแก้ว ลุ่มน้ำงูในแขวงพงสาตีและหลวงพระบาง ลุ่มน้ำกอน้ำแดงในแขวงอุดมไซและยังมีหมู่บ้านไทลื้อที่กระจายตามที่ราบระหว่างหุบเขาในเขตเมืองเงิน เมืองเชียงฮ่อนและเมืองหงสา ในแขวงไชยะบุรี ส่วนในภาคเหนือของประเทศเวียดนาม มีชุมชนไทลื้ออยู่ในเขตเมืองบินห์หลู และบริเวณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำดำ ตามแนวชายแดนที่ติดต่อกับจีน (ประชัน รักพงษ์, 2535: 265-266)

สำหรับ ชาวไทลื้อที่อพยพมาอยู่ตามหัวเมืองต่างๆ ทางภาคเหนือของประเทศไทย นั้น เชื่อกันว่าอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยหลายครั้ง ทั้งเหตุผลทางการเมือง และเหตุผลในการดำรงชีวิต ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพื้นที่บางแห่งในถิ่นเดิมกันดาร พื้นที่สำหรับทำการเกษตรเพื่อยังชีพจำกัดลง ถูกโจรผู้ร้ายปล้นสดมภ์รบกวน ได้รับการกดขี่ข่มเหงจากชนชั้นผู้ปกครอง คือ จีน และพม่า กลุ่มชนไทลื้อจึงได้รวมตัวกัน อพยพเข้ามาอาศัยทำกิน บนผืนแผ่นดินทางตอนเหนือ ของประเทศไทย ไทลื้อบางกลุ่มก็ถูกกวาดต้อนมาด้วยเหตุผลทางการเมืองยุค “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง”¹ ก็มี บางส่วนก็อพยพหนีภัยสงครามกลางเมือง ในช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศไทย จีน และบางกลุ่มก็มีการอพยพตามสายเครือญาติ จากจังหวัดหนึ่ง โดยการไปมาหาสู่ค้าขายซึ่งกัน และกันก็มี นอกจากนี้ ชำนาญ รอดเหตุภัย (2517) ได้กล่าวไว้ในวรรณกรรมไทลื้อว่า ชาวไทลื้อมี ภูมิลำเนาเดิมอยู่แคว้นสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศจีน อพยพมาสู่ประเทศไทยหลายครั้ง สาเหตุที่อพยพเนื่องจากพื้นที่มีถิ่นทุรกันดาร ไม่มีที่ทำมาหากิน ถูกโจรผู้ร้ายคุกคามและได้รับการกดขี่ข่มเหงจากชนชาติผู้ปกครอง โดยชาวไทลื้อ ได้อพยพมาทางตอนเหนือของประเทศไทย เป็น 2 สาย (ดูแผนภาพที่ 1) คือ

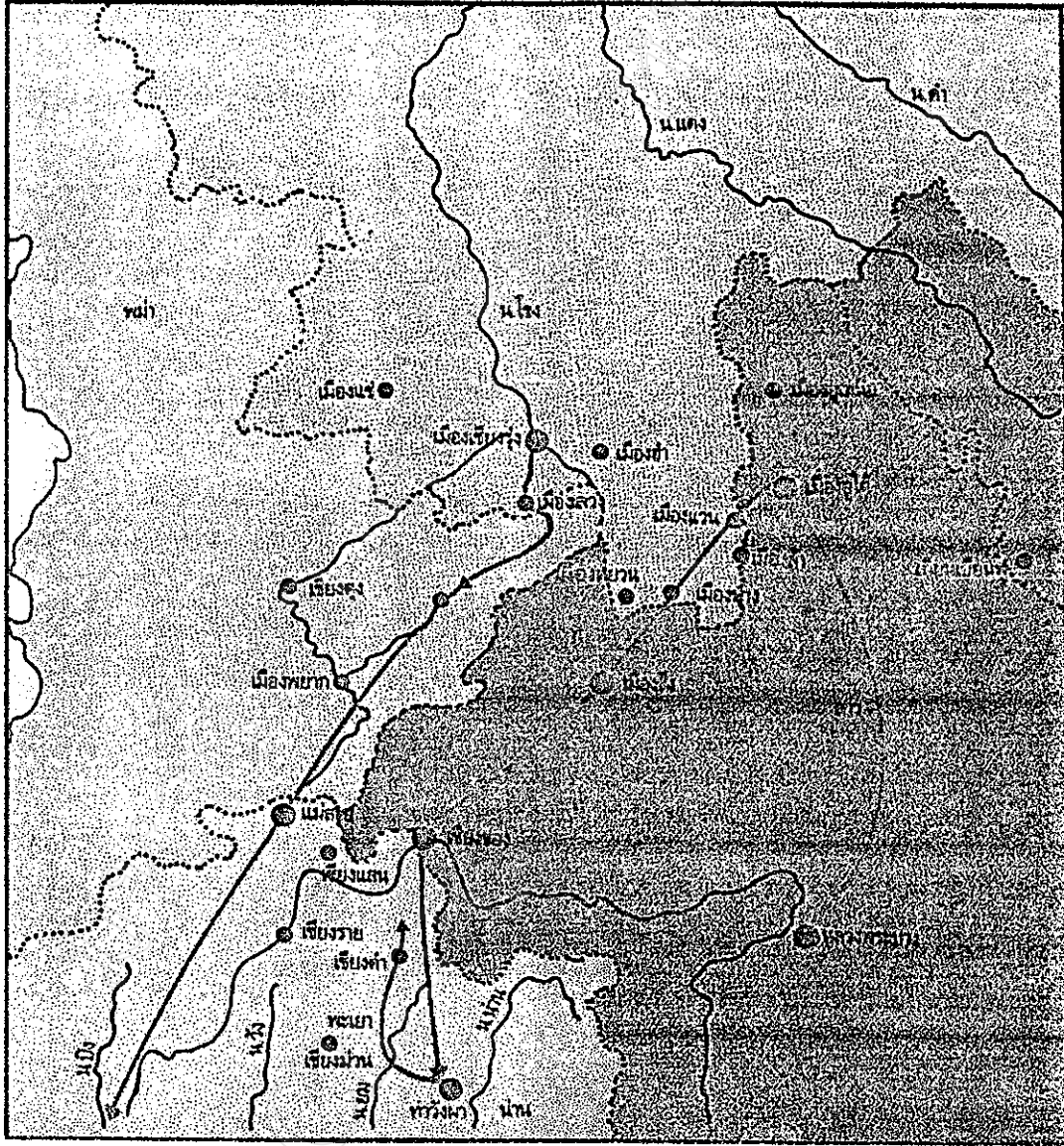
สายที่ 1 อพยพมาในสมัยของพระเจ้ากาวิละ เจ้าเมืองเชียงใหม่ในราวปี พ.ศ. 1399 กองทัพทางเชียงใหม่ยกทัพไปตีหัวเมืองทางเหนือ ได้กวาดต้อนเอาคนไทลื้อ ไทใหญ่ ไทจีน และเผ่าอื่นๆ มาจากเมืองยอง เมืองหลวง เมืองบาง เมืองยู้ เมืองหลวย เอามาไว้ที่เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เป็นต้น

สายที่ 2 อพยพมาทางเมืองน่าน สมัยเจ้าหลวงสุมนเทวราช เจ้าเมืองน่าน ในราวปี พ.ศ. 2325-2355 ได้กวาดต้อนเอาชาวไทลื้อมาจากเมืองหลวงภูคา เมืองพง เมืองยู้ เมืองถ้ำ เมืองเชียงแข็ง เมืองบาง เมืองหย่วน เข้ามาอยู่ในจังหวัดน่าน พะเยา เชียงราย

ในปัจจุบัน ประเทศไทยมีกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ที่เข้ามาอาศัยอยู่ตามหัวเมืองต่างๆ ในล้านนาเป็นจำนวนมาก จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์จะเห็นว่า ชาวไทลื้อมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับล้านนามาตั้งแต่อดีต บางส่วนได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในดินแดนล้านนา ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 18 จนถึงในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ด้วยเหตุผลทางการเมืองระหว่างรัฐและได้อพยพเข้ามาเพิ่มเติมอีกในภายหลัง เพื่อไปมาหาสู่กันกับญาติพี่น้องที่เข้ามาอยู่ก่อนแล้ว ในปัจจุบันจึงมีชุมชนของชาวไทลื้อกระจายกันอยู่ตามจังหวัดต่างๆ ในภาคเหนือของประเทศไทย ได้แก่ ลำพูน เชียงใหม่ ลำปาง น่าน เชียงราย พะเยา เป็นต้น (รัตนพร เศรษฐกุลและชุลีพร วิมุกตานนท์, 2533: 5)

¹ เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง หมายถึง การรวบรวมคนเข้ามาอยู่ในเมืองที่รกร้าง หรือมีคนอยู่น้อย

แผนภาพที่ 1 แสดงเส้นทางการอพยพของชาวไทยลื้อ เข้าสู่ประเทศไทย

(ที่มา: สมเจตน์ วิมลเกษม, 2535)

3.2 ประวัติความเป็นมาของไทลื้อในจังหวัดน่าน

3.2.1 ประวัติความเป็นมาของไทลื้อจังหวัดน่าน

ในพงศาวดารเมืองน่านได้กล่าวถึง การอพยพและการกวาดต้อนไทลื้อจำนวนมาก มาสู่นครน่าน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2333 มีการกวาดต้อนชาวไทของ หรือชาวไทลื้อจากเมืองของ (เมืองของ เป็นส่วนหนึ่งของเมืองเชียงตุง ในประเทศพม่า) จำนวน 585 ครอบครัว และในปี พ.ศ. 2334 พระยา เชียงของ นำครอบครัวไทลื้อเมืองเชียงของทั้งหมดออกมาจากเมืองแก่นท้าว เข้ามาเมืองน่านทาง ด้านใต้ และในปี พ.ศ. 2348 เจ้านายเมืองน่าน ได้ยกทัพไปตีสิบสองปันนา โดยตีเมืองเชียงขอน และ ในสมัยเจ้าหลวงสุมนเทวราช เมื่อ จ.ศ. 1174 (พ.ศ. 2355) ได้กวาดต้อนเอาชาวไทลื้อเมืองลำ เมือง พง เชียงแข็ง เมืองหลวงภูคา ลงมาไว้เมืองน่าน จำนวน 6,000 คน และในสมัยพระบาทสมเด็จพระ จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 เมื่อ จ.ศ. 1215 (พ.ศ.2396) ทรงมีพระบัญชาให้เจ้าอนันตวรฤทธิ เดช ผู้ครองนครน่านให้ยกทัพไปตีเมืองเชียงรุ่ง เมืองเชียงตุง โดยตามเสด็จไปพร้อมกับกองทัพของ กรมหลวงวงษาธิราชสนิท และกวาดต้อนครอบครัวไทลื้อจากเมืองพง เมืองหย่วน เมืองลำ มาไว้ใน เขตนครน่าน และในสมัยพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชก็ได้ขึ้นไปทำศึกกับแคว้นสิบสองปันนาหลาย ครั้ง ได้นำตัวพญาหลวงบังคับเจ้าเมืองเชียงรุ่งเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ กรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. 2399 ได้ไปกวาดต้อนครอบครัวลื้อเมืองพง เขตสิบสองปันนา ซึ่งในเวลานั้น อยู่ในบังคับของพวกฮ่อ ให้เข้ามาอยู่ในเขตเมืองน่าน ประมาณพันคนเศษ ไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่เมือง เชียง่วน และเมืองเชียงคำ ขณะนั้นเมืองทั้งสองเป็นเขตการปกครองของจังหวัดน่าน ปัจจุบันอยู่ใน เขตการปกครองของจังหวัดพะเยา (สร้อยดี อ่องสกุล, 2539: 34-46)

ถิ่นเดิมของชาวไทลื้อในเมืองน่านนั้น อยู่บริเวณชายแดนที่บรรจบกันของสิบสอง ปันนา เชียงตุง ลาวและล้านนา ได้แก่เมืองลำ เมืองเลน เมืองขอน เมืองยอง เมืองฮู่ เมืองหลวย เชียง แข็ง เชียงลาบ เมืองเงิน เมืองพวน และเมืองงอบ นอกจากนี้ที่ตั้งภูมิศาสตร์ที่ใกล้เคียงกันแล้ว ยังมีชื่อ ที่น่าสังเกตบางประการเกี่ยวกับเมืองเหล่านี้ ซึ่งน่าจะมีผลต่อการอพยพมาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดน่าน ของชาวไทลื้อ ตลอดจนการปรับตัวเข้ากับโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมของน่าน คือ

ประการแรก เมืองต่างๆ เหล่านี้เคยอยู่ใต้อำนาจของชาวล้านนาในยุคสมัยที่ล้าน นามีความเข้มแข็งทางการเมือง การยอมรับอำนาจทางการเมืองของรัฐที่เข้มแข็งกว่าเป็นแบบฉบับ ของรัฐแบบจารีต ที่อาณาเขตของแต่ละรัฐไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับอำนาจและความสามารถ ของผู้ ปกครอง รัฐที่ผู้ปกครองเข้มแข็ง มีความสามารถในการรบ ก็จะขยายอาณาเขตครอบงำเมืองอื่นๆ ที่ อยู่ใกล้เคียง เมืองชายแดนเหล่านี้จึงเปลี่ยนเจ้าอธิราชผู้ปกครองอยู่เสมอ

ประการที่สอง การเดินทางไปมาหาสู่กันเป็นปกติวิสัย ผู้คนของเมืองต่างๆ ในสิบสองปันนา เชียงตุง ลาว และเชียงล้าน มีการเดินทางติดต่อกันอยู่เสมอ ดังปรากฏอยู่ในหนังสือ “พื้นนาเมืองน่าน” ระบุถึงระยะทางและระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทางระหว่างเมือง

ประการที่สาม เมืองที่ชาวไทลื้ออาศัยบางเมืองเคยเป็นส่วนหนึ่งของน่านมาก่อน กฎหมายบางฉบับของน่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาณาจักรหลักคำที่รวบรวมขึ้นราว พ.ศ. 2395 กล่าวถึงนาสักดีดอกของเจ้านายผู้ปกครองของน่าน ได้ระบุศักดิ์ดินของเจ้าพระยาเลน เจ้าเมืองเชียงแฉ่ง เจ้าเมืองหลวงภูคา เจ้าเมืองหลวง เจ้าเมืองเชียงลาบ และเจ้าเมืองลื้อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเมืองเหล่านี้ในกลุ่มเมืองบริวารของน่าน (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, 2498: 26-28)

3.2.2 การตั้งถิ่นฐานของชาวไทลื้อในจังหวัดน่าน

ชาวไทลื้อ ได้มีการอพยพโยกย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน อยู่ในพื้นที่จังหวัดน่าน หมู่บ้านไทลื้อกระจายอยู่ทั่วไปในอำเภอต่างๆ ดังนี้ (ดูแผนภาพที่ 2)

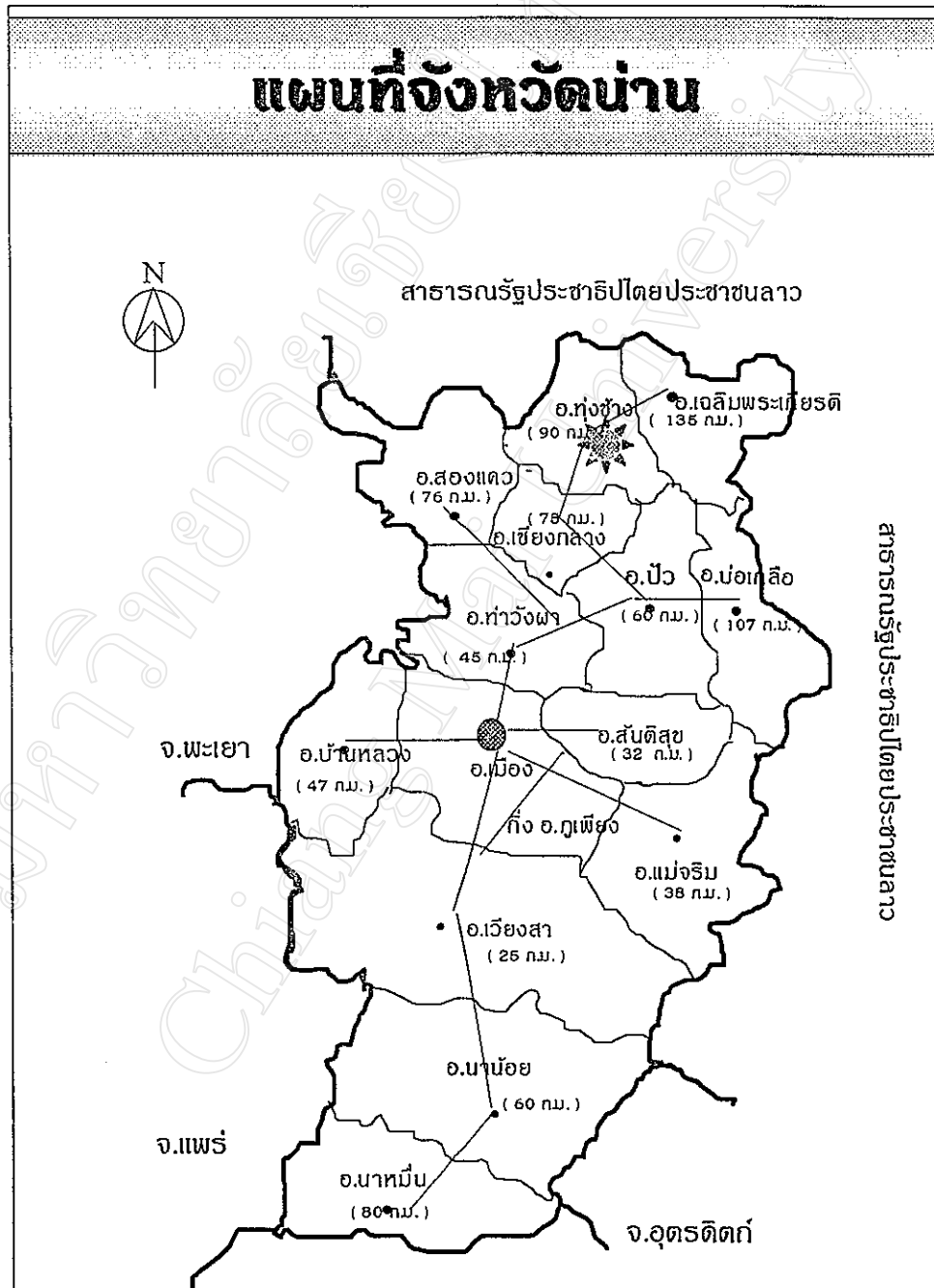
ตารางที่ 1 แสดงรายชื่อหมู่บ้านไทลื้อในจังหวัดน่าน จำแนกรายอำเภอ ตำบล

ลำดับ	ชื่ออำเภอ	ชื่อตำบล	ชื่อหมู่บ้าน
1.	ทุ่งช้าง	งอบ ปอน	บ้านงอบศาลา, บ้านงอบเหนือ, บ้านทุ่งสูง, บ้านงอบใต้, บ้านงอบกลาง, บ้านไร่ร่มโพธิ์ทอง บ้านหล่ายทุ่ง
2.	ปัว	วรรณคร ปัว ศิลาแลง ศิลาเพชร	บ้านร้องแง, บ้านมอน, บ้านดอนแก้ว, บ้านดีด บ้านซอน บ้านดินดก, บ้านดอนไชย, บ้านศาลา บ้านหัวน้ำ บ้านนาคำ, บ้านป่าดอง, บ้านดอนมูล, บ้านดอนแก้ว, บ้านทุ่งรัตนา
3.	ท่าวังผา	ป่าคา ศรีภูมิ จอมพระ แสนทอง	บ้านหนองบัว, บ้านต้นฮ้าง บ้านดอนมูล บ้านถ่อน, บ้านผู้ บ้านแฮะ, บ้านฮวก
4.	สองแคว	ยอด	บ้านปางล้าน, บ้านผาสิงห์, บ้านผาหลัก, บ้านยอด
5.	เฉลิมพระเกียรติฯ	ห้วยโก๋น	บ้านห้วยโก๋น

(ที่มา: สมเจตน์ วิมลเกษม, 2535)

นอกจากนั้น ชาวไทลื้อยังอยู่กระจัดกระจาย ปะปนอยู่กับคนเมือง ในอำเภอเมือง อำเภอสันติสุข อำเภอบ้านหลวงและอำเภอแม่จริม แต่มีจำนวนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

แผนที่ที่ 2 แสดงที่ตั้งและเขตติดต่อของจังหวัดน่าน แยกรายอำเภอ

(ที่มา: สำนักงานสาธารณสุขอำเภอทุ่งช้าง, 2544)

3.3 ประวัติความเป็นมาของไทลื้อบ้านงอบ

3.3.1 ประวัติความเป็นมาของไทลื้อบ้านงอบ

ชาวไทลื้อบ้านงอบ จะอพยพมาจากที่ไหน เมื่อไรนั้น ไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัด มีภาษาพูด ขนบธรรมเนียมประเพณี แตกต่างจากหมู่บ้านอื่น ในเขตอำเภอทุ่งช้างด้วยกัน จากการสอบถามพ่อกำนันบุญสวย อินทะรังษี (2545) อดีตกำนันตำบลงอบ และผู้สูงอายุไทลื้อบ้านงอบเล่าว่า ได้ฟังจากผู้เฒ่าผู้แก่เล่าให้ฟังว่า ย้ายมาจากแคว้นสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ทางตอนใต้ของจีน ได้แก่ เมืองสิง เมืองน่าน เมืองพง เมืองยู้ และเมืองหลวงภูคา บางส่วนก็บอกว่ามาจากเมืองหลวงและเมืองยอง โดยย้ายเข้ามาอยู่ที่ตำบลงอบเป็นเวลานานหลายชั่วอายุคน อย่างไรก็ตามพงศาวดารเมืองน่าน ไม่ปรากฏว่า เจ้าผู้ครองนครน่านได้กวาดต้อนเอาชาวเมืองหลวง และเมืองยองเข้ามาที่เมืองน่านเลย นอกจากนั้น สำเนียงภาษาพูดของชาวไทลื้อบ้านงอบต่างกับภาษาพูดของลื้อเมืองดำ ที่บ้านหนองบัว อำเภอท่าวังผา จากการศึกษาจากเอกสารความเป็นมาของไทลื้อ ได้สันนิษฐานความเป็นมาของไทลื้อบ้านงอบว่า มีความเป็นมา ดังนี้

1. มาจากเมืองงอบ ทางตอนเหนือของประเทศลาว ซึ่งมีชื่อเดียวกันกับชื่อบ้านงอบ ในปัจจุบัน และจากประวัติศาสตร์เจ้าเมืองน่าน ได้กวาดต้อนเอาคนเมืองงอบเข้ามาในเมืองน่านด้วย
2. มาจากเมืองยู้ แคว้นสิบสองปันนา ทั้งนี้เนื่องจากชาวบ้านงอบจะนับถือผีเมืองคือ เจ้าเมืองยู้ ซึ่งเป็นผีเมืองที่คนบ้านงอบให้ความเคารพนับถือ ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ว่า อาจะนับถือผีเดียวกันกับเมืองยู้
3. มาจาก เมืองสิง เมืองน่าน เมืองพงและเมืองหลวงภูคา ทั้งนี้เนื่องจาก ในสมัยเจ้าหลวงสุมนเทวราช เจ้าเมืองน่าน ในราวปี พ.ศ. 2355 ได้กวาดต้อนเอาชาวไทลื้อมาจากเมืองหลวงภูคา เมืองพง เมืองยู้ เมืองดำ เมืองเชียงแจ้ง เมืองบาง เมืองหย่วน เข้ามาอยู่ในจังหวัดน่าน พระยาเชียงราย (สภาวัฒนธรรมอำเภอทุ่งช้าง, 2542)

สำหรับประวัติความเป็นมาของชาวไทลื้อบ้านงอบ นั้น ต้องอาศัยการศึกษาค้นคว้าจากหลายสาขา เพื่อหาที่มาที่แน่นอนของชุมชนนี้ เช่น อาจมีการศึกษาหน่วยเสียงของภาษาไทลื้อตามทฤษฎีภาษาศาสตร์ เพื่อเปรียบเทียบหาที่มาของชุมชนไทลื้อบ้านงอบ จากชุมชนไทลื้ออื่นๆ ในจังหวัดน่าน และเปรียบเทียบกับไทลื้อในมณฑลยูนนานก็อาจได้ที่มาที่แน่นอนต่อไป

ตำบลงอบ เป็นตำบลที่มีชาติพันธุ์ไทลื้อตั้งถิ่นฐานอยู่หนาแน่น เป็นกลุ่มหมู่บ้านขนาดใหญ่ โดยมีหมู่บ้านไทลื้อบ้านงอบ จำนวน 6 หมู่บ้าน 753 หลังคาเรือน ประชากรชาวไทลื้อจำนวน 3,067 คน

ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลหมู่บ้านไทลื้อบ้านงอบ ในเขตตำบลงอบ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน

ชื่อบ้าน	หมู่ที่	จำนวน หลังคาเรือน	จำนวน ประชากร
บ้านงอบศาลา	1.	138	570
บ้านทุ่งสุน	4.	129	586
บ้านงอบเหนือ	5.	160	636
บ้านงอบใต้	8.	100	419
บ้านงอบกลาง	9.	122	458
บ้านได้ร่มโพธิ์ทอง	10.	104	398
รวม		753	3,067

(ที่มา: สถานีอนามัยตำบลงอบ, 2545)

พ่อกำนันธรรมสอน อินชา (2545) อดีตกำนันตำบลงอบ เล่าให้ฟังว่า ในสมัยเมื่อตั้งหมู่บ้านใหม่ หมู่บ้านไทลื้อบ้านงอบ เป็นเพียงหมู่บ้านเดียว และต่อมามีการเพิ่มจำนวนประชากรมากขึ้น จึงได้แยกหมู่บ้านออกจากกัน ตามระเบียบของกรมการปกครอง และเพื่อให้ง่ายต่อการปกครอง อย่างไรก็ตาม หมู่บ้านไทลื้อเหล่านี้ก็ยังอยู่ในบริเวณเดียวกัน นอกจากบ้านทุ่งสุน ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านไทลื้อบ้านงอบไปทางทิศใต้ ประมาณ 2 กิโลเมตร เป็นหมู่บ้านที่แยกออกไปตั้งใหม่จากหลักฐานทางการศึกษาพบว่า ได้แยกไปตั้งโรงเรียน เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2483 เป็นต้นมา

3.3.2 ประวัติความเป็นมาของตำบลงอบ

ตำบลงอบ ตั้งอยู่ในเขตความปกครองของอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน ชื่อของตำบลใช้ชื่อ “ตำบลงอบ” เนื่องจากหมู่บ้านงอบเป็นหมู่บ้านหลักของตำบล และตั้งชื่องอบเป็นชื่อของหมู่บ้าน จำนวน 4 หมู่บ้าน (งอบศาลา, งอบเหนือ, งอบใต้ และงอบกลาง)

คำว่า “งอบ” ตามพจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถานให้ความหมายของคำว่า “งอบ” ว่าเป็นเครื่องสวมศีรษะ สำหรับกันแดด กันฝน สานด้วยตอกไม้ไผ่ กรูด้วยใบลาน รูปคล้ายกระจาดคำว่า มีรังสำหรับสวมศีรษะ ใช้อย่างหมวก ชื่องอบนี้ไม่ทราบประวัติว่าใครตั้ง แต่สันนิษฐานว่า

ไม่ใช่ความหมายดังเช่นพจนานุกรมกล่าวไว้อย่างแน่นอน เพราะคำว่า “งอบ” เป็นภาษาไทยกลาง ชาวบ้านในท้องถิ่นเรียกหมวกที่มีลักษณะดังกล่าวว่า “กู๊บ”

พ่อกำนันบุญสวย อินทะรังษี (2545) อดีตกำนันตำบลงอบ ให้ความเห็นคำว่า “งอบ” อาจแผลงมาจากคำว่า “ง่อม” ซึ่งแปลว่าเงียบเหงา เนื่องจากสมัยก่อนเมื่อมีการตั้งหมู่บ้านใหม่ มีคนอาศัยอยู่จำนวนน้อย ต่อมามีคนมากขึ้น ไม่เงียบเหงาเหมือนในอดีต ก็เลยเปลี่ยนจากบ้านง่อมมาเป็น บ้านงอบ ซึ่งใกล้เคียงกับชื่อเดิม หรือไม่ก็เพี้ยนมาเป็นงอบ ตามวิวัฒนาการของภาษา

หมู่บ้านไทลื้อบ้านงอบ เดิมทีเป็นหมู่บ้านเล็กๆ โดยบรรพบุรุษได้ย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่อาศัย ทั้งนี้เนื่องจากเป็นบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะสำหรับเป็นที่ทำมาหากิน ต่อมาประชากรเพิ่มมากขึ้น ได้มีการขยายตัวของชุมชน และการแบ่งแยกเป็นหมู่บ้าน และตำบลในเวลาต่อมา

3.3.3 ทำเนียบผู้ปกครองของตำบลงอบ

การปกครองในตำบลงอบ แต่เดิมตำบลงอบ ขึ้นอยู่ในการปกครองของตำบลปอน และต่อมาได้รับการแต่งตั้งให้เป็นตำบลงอบ มีผู้ปกครองตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงรายนามผู้ปกครองตำบลงอบ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน

ลำดับ	ชื่อผู้ปกครอง	ระยะเวลาปกครอง
1.	พระยาพรหมสาร	พ.ศ. 2420 – 2439
2.	แสนหลวงไชยมงคล	พ.ศ. 2439 – 2455
3.	แสนยวิราช (ขุนงอบ)	พ.ศ. 2455 – 2475
4.	กำนันวงศ์ คำรังษี	พ.ศ. 2475 – 2500
5.	กำนันวงศ์ งามธุระ	พ.ศ. 2500 – 2501
6.	กำนันจันทร์ ร่อนทอง	พ.ศ. 2501 – 2514
7.	กำนันธรรมสอน อินยา	พ.ศ. 2514 – 2515
8.	กำนันบุญสวย อินทะรังษี	พ.ศ. 2515 – 2524
9.	กำนันประเสริฐ อินทะรังษี	พ.ศ. 2524 – 2525
10.	กำนันสัมพันธ์ ร่อนทอง	พ.ศ. 2525 – 2526
11.	กำนันสม เทพจันตา	พ.ศ. 2526 – ปัจจุบัน

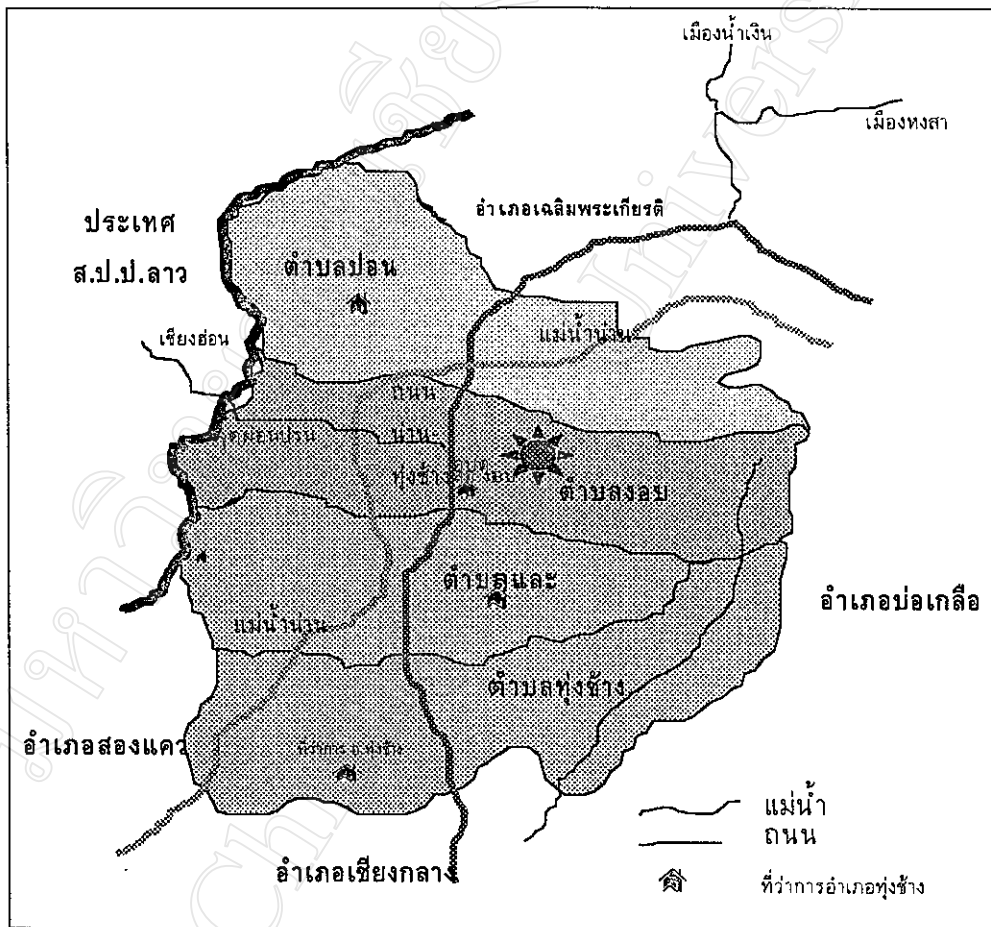
(ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลงอบ, 2544)

3.3.4 ลักษณะที่ตั้งและเขตติดต่อ

3.3.4.1 ลักษณะที่ตั้ง

ตำบลงอบ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน อยู่ติดกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1080 สายน่าน – ทุ่งช้าง – เฉลิมพระเกียรติ อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอทุ่งช้าง 10 กิโลเมตร และห่างจากตัวจังหวัด 98 กิโลเมตร (ดูแผนภาพที่ 3)

แผนภาพที่ 3 แสดงที่ตั้งและเขตติดต่อของอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน แยกรายตำบล

(ที่มา: สำนักงานสาธารณสุขอำเภอทุ่งช้าง, 2544)

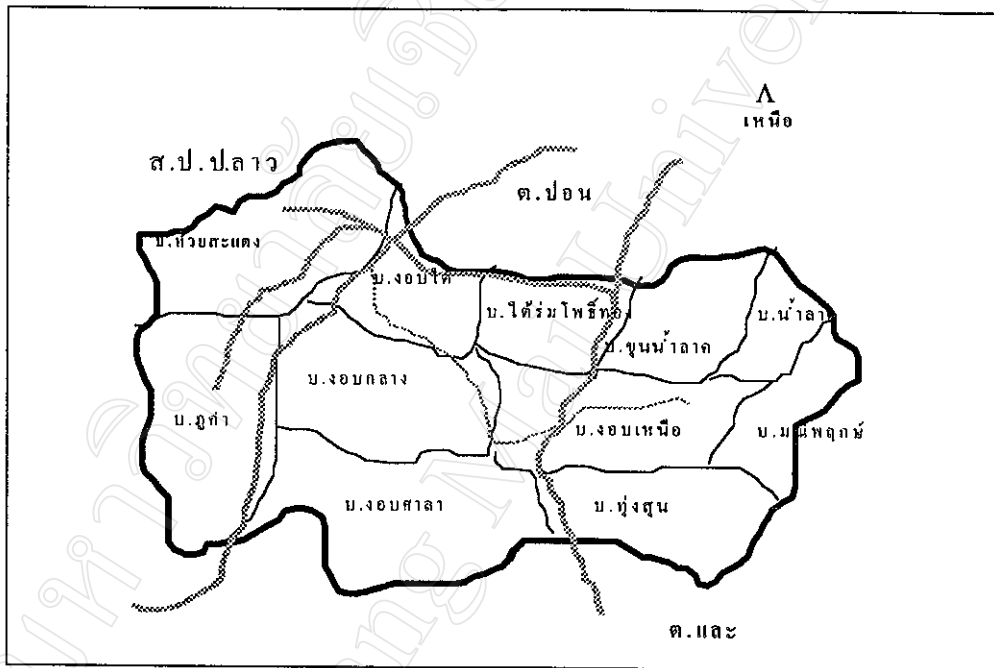
3.3.4.2 ลักษณะภูมิประเทศ

ตำบลงอบ ตั้งอยู่ในช่องหุบเขา มีภูเขาล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน โดยเฉพาะทางทิศตะวันออก จะมีเทือกเขาค่อนข้างสูงมาก มีแม่น้ำน่านไหลผ่านทางด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้าน และมีลำน้ำงอบไหลผ่านกลางหมู่บ้าน ลำน้ำงอบมีปริมาณน้ำไหลไม่ค่อยมากนักในฤดูแล้งน้ำจะแห้งขอด

3.3.4.3 อาณาเขตติดต่อ (ดูแผนภาพที่ 4)

ทิศเหนือ	ติดกับ	ตำบลปอน	อำเภอทุ่งช้าง
ทิศใต้	ติดกับ	ตำบลเถะ	อำเภอทุ่งช้าง
ทิศตะวันออก	ติดกับ	อำเภอเฉลิมพระเกียรติ	จังหวัดน่าน
ทิศตะวันตก	ติดกับ	เมืองเชียงฮ่อน	แขวงไชยะบุรี ประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

แผนภาพที่ 4 แสดงที่ตั้งและเขตติดต่อของตำบลงอบ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน

(ที่มา: สถานีอนามัยตำบลงอบ, 2544)

3.3.5 การแบ่งเขตการปกครอง

ตำบลงอบ เดิมทีขึ้นอยู่กับในความปกครองของตำบลปอน ต่อมาได้แยกออกมาเป็นตำบลงอบ และได้แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 11 หมู่บ้าน โดยใช้ถนนและลำน้ำงอบเป็นเส้นกั้นแบ่งเขตแต่ละหมู่บ้าน มีจำนวนหลังคาเรือน 1,127 หลังคาเรือน 1,294 ครอบครัว จำนวนประชากร 4,872 คน

ตารางที่ 4 แสดงข้อมูลหมู่บ้าน หลังคาเรือนและประชากรในเขตตำบลงอบ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน

ชื่อบ้าน	หมู่ที่	จำนวน หลังคาเรือน	จำนวน ประชากร
บ้านงอบศาลา	1	138	570
บ้านห้วยสะแดง	2	46	138
บ้านภูคำ	3	42	147
บ้านทุ่งสน	4	129	586
บ้านงอบเหนือ	5	160	636
บ้านน้ำลาด	6	78	315
บ้านขุนน้ำลาด	7	72	308
บ้านงอบใต้	8	100	419
บ้านงอบกลาง	9	122	458
บ้านไต้ร่มโพธิ์ทอง	10	104	398
บ้านมณีพุกภัย	11	136	897
รวม		1,127	4,872

(ที่มา: สถานีอนามัยตำบลงอบ, 2545)

3.3.6 สภาพภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศในพื้นที่ตำบลงอบ แบ่งเป็น 3 ฤดู คือ

ฤดูร้อน ตั้งแต่เดือนมีนาคม – มิถุนายน อุณหภูมิโดยเฉลี่ยประมาณ 40 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝน 484.2 มิลลิเมตร

ฤดูฝน ตั้งแต่เดือน กรกฎาคม – ตุลาคม ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยประมาณ 938.36 มิลลิเมตรต่อปี อุณหภูมิโดยเฉลี่ยประมาณ 30 องศาเซลเซียส

ฤดูหนาว ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน – กุมภาพันธ์ อุณหภูมิโดยเฉลี่ยประมาณ 18 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝน 130 มิลลิเมตร

3.3.7 การคมนาคมติดต่อสื่อสาร

การคมนาคมจากจังหวัดน่านถึงบ้านงอบ มีระยะทาง 100 กิโลเมตร ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1080 สายน่าน – ท่งช้าง – เฉลิมพระเกียรติ (สมัยก่อนเรียกถนนอศุขยเดชะจรัส) เป็นทางลาดยางตลอดสาย มีรถประจำทาง น่าน – ปอน วิ่งวันละประมาณ 10 เที่ยว ตั้งแต่เวลา 05.00 น. – 16.00 น. ส่วนถนนในหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก

3.3.8 การประกอบอาชีพและรายได้

อาชีพส่วนใหญ่ทำการเกษตร ได้แก่ การทำนา ทำไร่ ทำสวน โดยเฉพาะสวนส้มเขียวหวาน มีสถิติที่สุดของจังหวัดน่าน เฉลี่ยรายได้ 6,336 บาท/คน/ปี

3.3.9 การสาธารณสุข

มีไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคบริการตลอด 24 ชั่วโมง ส่วนน้ำอุปโภคบริโภคส่วนใหญ่ยังมีปัญหา เพราะขาดแคลนแหล่งน้ำถาวร ลำน้ำงอบที่ไหลผ่านกลางหมู่บ้านในฤดูแล้งน้ำจะแห้งขอดเป็นช่วงๆ บางหมู่บ้านได้ขุดเจาะน้ำบาดาลมาทำประปาหมู่บ้าน แต่บางหมู่บ้านไม่มี ยังใช้บ่อน้ำตื้นที่ขุดขึ้นเอามาใช้ แต่บางช่วงน้ำก็แห้งแล้ง

มีศูนย์โทรศัพท์ทางไกลขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย จำนวน 1 แห่ง ศูนย์โทรศัพท์สาธารณะ จำนวน 2 แห่ง ส่วนในบ้านและส่วนราชการที่อยู่ในหมู่บ้านยังไม่มี

การไปรษณีย์โทรเลข มีที่ทำการไปรษณีย์ชั่วคราวในตำบลงอบ โดยมีเจ้าหน้าที่จากที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขอำเภอท่งช้าง มาให้บริการรับ-ส่งจดหมายทุกวัน

(สถานีอนามัยตำบลงอบ, 2544)

3.3.10 สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติ

ชุมชนไทลื้อบ้านงอบ มีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิตที่สำคัญ ได้แก่ แหล่งน้ำ และป่าไม้

1. ลักษณะทางกายภาพของแหล่งน้ำ ในชุมชนไทลื้อบ้านงอบ มีแม่น้ำไหลผ่านที่สำคัญ ได้แก่

1.1 ลำน้ำงอบ เป็นลำน้ำที่ไหลผ่านกลางหมู่บ้านชาวบ้านใช้น้ำสำหรับการทำนาเป็นหลัก โดยมีการสร้างอ่างเก็บน้ำไว้เหนือหมู่บ้าน เพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้ และยังเป็นการป้องกันไม่ให้น้ำท่วมหมู่บ้านในช่วงฤดูน้ำหลาก นอกจากนั้น ยังใช้น้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภคในการดำเนินชีวิตประจำวัน พ่อเฉลิม ร่อนทอง (2545) เล่าว่า ลำน้ำงอบสมัยก่อน มีปริมาณน้ำค่อนข้างมาก ชาวบ้านสามารถลงไปว่ายน้ำในลำน้ำงอบได้อย่างสบาย แต่ต่อมาปริมาณน้ำเริ่มลดน้อยลง และเมื่อมีการสร้างอ่างเก็บน้ำเสร็จแล้ว ลำน้ำงอบจึงเหลือน้ำไหลผ่านเพียงเล็กน้อย นอกจากนั้น

ปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำก็ยังมีปริมาณไม่เพียงพอที่จะใช้น้ำเพื่อการเกษตรได้ตลอดปี ทั้งนี้ เนื่องจากการทำลายป่าต้นน้ำ ปัจจุบัน ชาวบ้านได้ร่วมกันอนุรักษ์ป่าต้นน้ำและป่าชุมชนอ่างอบไว้ เป็นเนื้อที่ประมาณ 5,000 ไร่ เพื่อให้เป็นแหล่งต้นน้ำที่สมบูรณ์

1.2 ลำน้ำสุน เป็นลำน้ำที่ไหลผ่านบ้านทุ่งสุน ชาวบ้านใช้น้ำจากลำน้ำสุนในการประกอบอาชีพและการบริโภค รวมทั้งใช้ต่อเป็นระบบประปาภูเขาของหมู่บ้านอีกด้วย ผู้ใหญ่ถนอม เทพจินดา (2545) ผู้ใหญ่บ้านบ้านทุ่งสุน เล่าว่า สมัยก่อนนั้น ลำน้ำสุนมีน้ำไหลผ่านเยอะมาก แต่ต่อมาปริมาณน้ำลดลง ทำให้ชาวบ้านขาดแคลนน้ำ ชาวบ้านจึงได้เห็นความสำคัญของป่าไม้ และได้ร่วมกันอนุรักษ์ป่าต้นน้ำสุนไว้ ประมาณ 8,000 ไร่ เพื่อใช้เป็นแหล่งต้นน้ำ สำหรับชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์จากลำน้ำสุนต่อไป

1.3 แม่น้ำน่าน เป็นแม่น้ำสายสำคัญอีกสายหนึ่ง ไหลผ่านทางทิศตะวันตกของชุมชนไทลื้อบ้านงอบ ชาวบ้านใช้น้ำจากแม่น้ำน่านในการทำเกษตร ได้แก่ การทำสวนส้มเขียวหวาน การปลูกพืชหมุนเวียนตามชายฝั่งแม่น้ำน่าน ซึ่งแม่น้ำน่านที่ไหลผ่านบริเวณบ้านงอบนี้จะมีระดับที่ต่ำกว่าพื้นที่ทำกิน ดังนั้น ชาวบ้านจะต้องทำการสูบน้ำขึ้นมาเพื่อใช้ในการเกษตรกรรม ซึ่งนับว่าเป็นค่าใช้จ่ายที่สูง แต่ชาวบ้านก็นิยมใช้น้ำจากแม่น้ำน่านเพื่อทำการเกษตรค่อนข้างมาก นอกจากนั้น ชาวบ้านงอบยังได้ติดตั้งระบบประปาหมู่บ้าน โดยใช้น้ำผิวดินจากแม่น้ำน่าน นำมาผ่านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพ แล้วแจกจ่ายให้แก่ชาวบ้าน เพื่อใช้ในการบริโภคและอุปโภค

2. ลักษณะทางกายภาพของป่าไม้ สภาพป่าไม้ในเขตชุมชนไทลื้อบ้านงอบ เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีการทำไร่เลื่อนลอยเพื่อปลูกข้าว ทดแทนการทำนา ซึ่งมีอยู่ค่อนข้างน้อย ทำให้สภาพป่าถูกทำลายลง นายสุรินทร์ อินทะรังษี (2545) แพทย์ประจำตำบลงอบ เล่าว่า ในสมัยก่อนชาวบ้านไม่ค่อยให้ความสนใจ จึงมีการทำลายป่าไม้เพื่อทำไร่เลื่อนลอยกันมาก ในปัจจุบันนี้ ชาวบ้านเริ่มมองเห็นปัญหาและเกิดความตระหนัก จึงได้ลดการบุกรุกป่าไม้ เพื่อทำไร่เลื่อนลอย โดยเปลี่ยนวิถีชีวิตจากการทำไร่ข้าว เป็นการรับจ้าง หรือหากจะต้องทำไร่ข้าว ก็จะหมุนเวียนไปทำไร่เดิม หรือเหล่าเก่า ของตนเอง หมุนเวียนกันไปในแต่ละปี โดยจะไม่ให้ถางป่าใหม่อีก สำหรับการตัดไม้เพื่อนำมาสร้างบ้านนั้น ยังคงมีการลักลอบตัดไม้กันอยู่บ้าง แต่ทั้งนี้ให้ที่อยู่ภายใต้การดูแลของหมู่บ้านต่างๆ ที่จะช่วยกันปกป้องผืนป่าของชุมชนเอง ให้มีสภาพป่าไม้ที่สมบูรณ์เกิดขึ้นในชุมชนไทลื้อบ้านงอบ ได้แก่

2.1 ป่าอนุรักษ์ หรือป่าชุมชน ซึ่งในแต่ละหมู่บ้านจะมีป่าอนุรักษ์ หรือป่าชุมชนของหมู่บ้าน โดยบางหมู่บ้านใช้ที่สาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้าน แล้วจัดทำเป็นป่าชุมชน เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และไว้ใช้เป็นป่าไม้ใช้สอยของหมู่บ้าน จึงเกิดมีการตั้งกฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับและวิธีการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันในการดูแลรักษาป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ไว้ได้

2.2 ป่าต้นน้ำ ในชุมชนไทลื้อบ้านงอบ มีป่าต้นน้ำอยู่สองแห่ง ได้แก่ ป่าต้นน้ำงอบ กับป่าต้นน้ำสุน ซึ่งชาวบ้านได้ทำการอนุรักษ์มาตั้งแต่ปี 2539 เป็นต้นมา ปัจจุบัน ป่าต้นน้ำทั้งสองแห่งค่อนข้างมีความอุดมสมบูรณ์และสามารถเป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำที่ดีได้ในเวลาอันใกล้

2.3 ป่าที่เป็นที่สิงสถิตย์ของเจ้าที่ต่างๆ เช่น ป่าช้า ป่าหอผีหรือป่าศาลเจ้า ป่าขุนห้วย ซึ่งป่าเหล่านี้ จะมีข้อห้ามไม่ให้คนเข้าไปบุกรุกหรือตัดต้นไม้ โดยเชื่อว่า จะถูกผีเจ้าที่ทำร้ายได้ ปัจจุบันพบว่า ป่าช้า ป่าหอผี และป่าขุนห้วย จะมีความอุดมสมบูรณ์ ทั้งนี้เพราะชาวบ้านค่อนข้างให้ความสำคัญ เกรงกลัวต่อวิญญาณหรือเจ้าที่ที่ปกปักรักษาป่าแห่งนั้น

นอกจากนั้น ยังมีป่าประเภทอื่นๆ ได้แก่ ป่าหัวไร่ปลายนา ป่าไม้ริมลำห้วย ป่าขุนห้วยเล็กๆ เช่น ป่าห้วยเลา ป่าดงแก้ว และป่าปากห่อ ในปัจจุบันรัฐบาลได้ส่งเสริมให้ประชาชนปลูกป่าในพื้นที่ของตนเอง จึงเกิดเป็นป่าของชาวบ้าน ได้แก่ ป่าสวนสัก ป่าสวนไผ่รวก เป็นต้น

ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนไทลื้อบ้านงอบ นับเป็นศักยภาพของชุมชนในการที่จะร่วมกันจัดการทรัพยากรเหล่านี้ ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้จนถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน ดังนั้นชาวบ้านงอบจะต้องร่วมกัน หาแนวทางที่จะทำนุบำรุง และรักษาทรัพยากรอันมีค่าเหล่านี้ไว้ให้ยั่งยืนต่อไป